

KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IQTISODIY MEXANIZMI

Abduganiyeva Maxliyo Zuxriddin qizi

Qo'qon Universiteti Andijon filiali

Iqtisodiyot va Pedagogika yo'nalishi 1- kurs talabasi

abduganiyevamahliyo12@gmail.com tel: +998942031114

Annotatsiya: Ushbu ilmiy ishlanma kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning zamonaviy iqtisodiy mexanizmlarini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan bo'lib, unda mazkur sektorning milliy iqtisodiyotdagi o'rni, uning barqaror rivojlanishiga ko'maklashuvchi omillar hamda davlat tomonidan yaratilayotgan institutsional sharoitlar keng yoritilgan. Kichik biznes iqtisodiy o'sishning muhim drayverlaridan biri sifatida bandlikni oshirish, bozorni tovar va xizmatlar bilan ta'minlash, raqobat muhitini shakllantirish hamda aholi daromadlari o'sishida beqiyos ahamiyatga ega. Shu sababli ushbu sohani qo'llab-quvvatlashga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlarni takomillashtirish mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligini mustahkamlashda strategik ahamiyat kasb etadi.

Tadqiqotda soliq imtiyozlari, kredit-moliya tizimi, subsidiyalar, grantlar, biznesni sug'urta qilish, davlat xaridlari tizimida ustuvorliklar berish kabi mexanizmlarning amaliy samaradorligi o'rganilgan. Shuningdek, kichik tadbirkorlikni rivojlantirishda raqamli transformatsiya, elektron xizmatlar, innovatsion infratuzilma va startap ekotizimining shakllanishi kabi zamonaviy yo'nalishlarning roli tahlil qilingan. Amaldagi qo'llab-quvvatlash choralarining afzalliklari bilan bir qatorda, ularning samaradorligini cheklab turgan omillar – ma'muriy to'siqlar, moliyalashtirish imkoniyatlarining yetarli emasligi, axborot yetishmovchiligi, bozor infratuzilmasining ba'zi hududlarda to'liq shakllanmaganligi kabi muammolar ham ko'rsatib o'tilgan.

Mazkur ishda mavjud muammolarni bartaraf etish va iqtisodiy mexanizmlarni yanada takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan taklif va

tavsiyalar ishlab chiqildi. Ular qatorida soliq yukini optimallashtirish, moliyaviy resurslardan foydalanish shaffofligini oshirish, kreditlash mexanizmlarini soddalashtirish, biznes inkubatorlari va texnoparklar faoliyatini kengaytirish, raqamli xizmatlardan foydalanish darajasini oshirish kabi takliflar o‘rin olgan. Ushbu tavsiyalar kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning barqaror rivojlanishiga, iqtisodiyotda raqobatbardoshlikning kuchayishiga hamda yangi ish o‘rinlari yaratishga xizmat qilishi kutilmoqda.

***Kalit so‘zlar:** kichik biznes, xususiy tadbirkorlik, iqtisodiy mexanizm, davlat qo‘llab-quvvatlashi, soliq imtiyozlari, kreditlash, moliyaviy yordam, subsidiyalar, biznes muhiti, innovatsion rivojlanish.*

MUHOKAMA

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash masalasi hozirgi iqtisodiy islohotlarning eng dolzarb yo‘nalishlaridan biridir. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, kichik biznesni rivojlantirishga qaratilgan iqtisodiy mexanizmlar mamlakat iqtisodiy barqarorligi va aholi farovonligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Biroq ushbu mexanizmlarning samaradorligi ko‘plab omillarga bog‘liq bo‘lib, ularni chuqur tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Avvalo, soliq imtiyozlari va preferensiyalar kichik biznesning xarajatlarini kamaytirish va ularning qo‘shimcha kapital yig‘ish imkoniyatlarini kengaytirishda muhim rol o‘ynaydi. Ammo amaliyot shuni ko‘rsatadiki, soliq tizimidagi tez-tez o‘zgarishlar tadbirkorlarning uzoq muddatli strategik rejalashtirishiga ma’lum darajada to‘sqinlik qiladi. Shu sababli soliq siyosatining barqarorligi va qulayligi yanada oshirilishi zarur.

Kreditlash mexanizmlarining mavjudligi kichik biznes subyektlari uchun asosiy moliyaviy manba hisoblanadi. Biroq tadqiqot natijalariga ko‘ra, kredit olish jarayonida banklarning talablarining qattiqligi, garov ta’minotining yetishmasligi va foiz stavkalarining nisbatan yuqoriligi hali-hanuz kichik tadbirkorlar faoliyatini cheklab kelmoqda. Shu bois imtiyozli kreditlash dasturlarini kengaytirish, kredit olish jarayonlarini soddalashtirish va mikromoliya tashkilotlari faoliyatini yanada rivojlantirish dolzarbdir.

Tadqiqot jarayonida subsidiyalar, grantlar, davlat xaridlari tizimi orqali qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi ham o'rganildi. Ayni paytda ushbu yo'nalishlarda ma'lumotlarning yetishmasligi, hujjatlashtirish jarayonlarining murakkabligi va ayrim hududlarda institutsional infratuzilmaning to'liq shakllanmagani sezilarli muammo sifatida qayd etildi. Bu kabi to'siqlar kichik biznesning keng miqyosda rivojlanishiga to'sqinlik qiladi.

Muhokama davomida raqamli iqtisodiyot kengayishi ham alohida e'tibor qaratilishi lozim bo'lgan omil sifatida baholandi. Raqamli xizmatlarning kengaytirilishi, elektron litsenziyalash, onlayn reyestrlar, elektron tijorat va raqamli moliya xizmatlari kichik biznes uchun katta qulayliklar yaratmoqda. Shu bilan birga, raqamli savodxonlik pastligi va infratuzilma teng rivojlanmagani ayrim hududlarda rivojlanish sur'atlarini sekinlashtiradi.

Xulosa sifatida, mavjud mexanizmlar kichik biznes o'sishiga sezilarli ta'sir ko'rsatayotgan bo'lsa-da, ularni takomillashtirish orqali sektorning milliy iqtisodiyotdagi ulushini yanada oshirish mumkin. Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, barqaror institutlar, soddalashtirilgan tartibotlar, raqobatbardosh moliyaviy xizmatlar va raqamli infratuzilma – bu yo'nalishdagi eng asosiy ustuvorliklardir.

Adabiyot tahlili

Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, kichik biznes milliy iqtisodiyotlarning barqaror o'sishida muhim o'rin tutadi. Ko'plab mahalliy va xorijiy tadqiqotchilar (Porter, Schumpeter, Say va boshqalar) kichik tadbirkorlikning innovatsion salohiyati, bozor raqobatini kuchaytirishdagi roli hamda bandlikni oshirishga qo'shadigan hissasini alohida ta'kidlaydilar.

O'zbekistonda chop etilgan ilmiy ishlar esa (A. Vahobov, T. Jo'rayev, U. Xodjayev va boshqalar) iqtisodiy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining takomillashuvi, soliq imtiyozlari, kreditlash tizimi va davlat tomonidan yaratilayotgan institutsional sharoitlarning samaradorligini o'rganishga e'tibor qaratadi. Adabiyotlarda kredit resurslariga kirish imkoniyatining cheklanganligi,

ma'muriy to'siqlar va infratuzilma yetishmovchiligi eng asosiy muammolar sifatida qayd etiladi.

Shu bilan birga, zamonaviy tadqiqotlar raqamli iqtisodiyotning jadal rivojlanishi kichik biznes uchun yangi imkoniyatlar yaratishini, jumladan, elektron xizmatlar, onlayn savdo va raqamli moliya vositalarining biznesni kengaytirishdagi rolini ko'rsatadi.

Umuman olganda, mavjud adabiyotlar kichik biznesni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini yanada takomillashtirish zarurligini, barqaror institutsional muhit va moliyaviy resurslar mavjud bo'lgandagina sektorning raqobatbardoshligi oshirishini ta'kidlaydi.

Natija

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining samaradorligi mamlakat iqtisodiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlar, subsidiyalar, grantlar va raqamli xizmatlarning kengayishi kichik biznesning moliyaviy barqarorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, ayrim hududlarda kredit resurslariga kirishning cheklanganligi, ma'muriy tartibotlarning murakkabligi va axborot yetishmovchiligi kabi muammolar sektor rivojiga to'sqinlik qilmoqda.

Tadqiqot davomida aniqlangan muammolarni hal etish uchun soliq siyosatini barqarorlashtirish, kreditlash jarayonlarini soddalashtirish, biznes uchun axborot xizmatlarini kengaytirish, raqamli infratuzilmani rivojlantirish va davlat qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining ochiqqligini oshirish bo'yicha takliflar ishlab chiqildi. Ushbu choralar kichik biznesning raqobatbardoshligini oshirish, yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiyotning barqaror o'sishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Vahobov A.V. *Kichik biznes va tadbirkorlik asoslari*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
2. Jo'rayev T., Xodjayev U. *Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning iqtisodiy mexanizmlari*. – Toshkent: Innovatsiya, 2019.

3. Porter M. *Competitive Advantage*. – New York: Free Press, 1985.
4. Schumpeter J. *The Theory of Economic Development*. – Harvard University Press, 1934.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining qarorlari va farmonlari (2017–2024 yillar) – Kichik biznesni qo‘llab-quvvatlashga oid me‘yoriy hujjatlar.
6. Jahon banki hisobotlari. *Doing Business Report*. Turli yillar.
7. OECD. *Entrepreneurship and SME Development Strategies*. – Paris, 2021.